

Юридичні науки

УДК 343.1

Хмиз Мар'яна Василівна

доктор філософії

Львівський університет бізнесу та права

Хмыз Марьяна Васильевна

доктор философии

Львовский университет бизнеса и права

Khmyz Mariana

PhD

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0003-3553-8022

**ОСОБЛИВОСТІ ДОСТУПУ ЖУРНАЛІСТІВ ДО СУДОВИХ
ЗАСІДАНЬ З РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ В УКРАЇНІ
ОСОБЕННОСТИ ДОСТУПА ЖУРНАЛИСТОВ К СУДЕБНЫМ
ЗАСЕДАНИЯМ ПО РАССМОТРЕНИЮ УГОЛОВНЫХ ДЕЛ В
УКРАИНЕ**

**FEATURES OF JOURNALISTS ACCESS TO COURT HEARINGS ON
CRIMINAL CASES IN UKRAINE**

***Анотація.** У статті розкрито особливості доступу журналістів до судових засідань з розгляду кримінальних справ в Україні, і на основі цього сформульовано загальні висновки, які мають теоретичне і практичне значення.*

***Ключові слова:** суддя, суд, журналісти, правосуддя, право на справедливий суд, демократичне суспільство, судові рішення, судові засідання, кримінальний процес.*

Аннотация. В статье раскрыты особенности доступа журналистов к судебным заседаниям по рассмотрению уголовных дел в Украине, и на основе этого сформулированы общие выводы, которые имеют теоретическое и практическое значение.

Ключевые слова: судья, суд, журналисты, правосудие, право на справедливый суд, демократическое общество, судебное решение, судебное заседание, уголовный процесс.

Summary. The article reveals the features of journalists access to court hearings to consider criminal cases in Ukraine, and on the basis of this, general conclusions are formulated that have theoretical and practical significance.

Key words: judge, court, journalists, justice, the right to a fair trial, democratic society, court decision, trial, criminal trial.

Як відомо, право на публічний розгляд справи в судах є [1]: а) важливою умовою забезпечення права на справедливий судовий розгляд [2]; б) гарантується, зокрема, ч. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [3–5]. В контексті цього, доцільно погодитись з думкою науковців [1] про те, що «відповідно до усталеної практики Європейського Суду з прав людини це право включає в себе публічний характер судового розгляду, а представникам ЗМІ гарантується безперешкодний доступ. ... з метою належного забезпечення відкритості діяльності судів загальної юрисдикції, прогнозованості судових рішень та сприяння однаковому застосуванню законодавства, відповідно до Закону України «Про доступ до судових рішень» (від 22.12.2005 р. № 3262-IV) публічність передбачає обов'язок суду оприлюднити своє рішення» [1] (О. Заяць, Н. Коновалова, Ю. Петрончак).

Можливість доступу журналістів до судових засідань, судових рішень і матеріалів судового процесу, відповідно до Закону України «Про

доступ до судових рішень» (від 22.12.2005 р. № 3262-IV) [6] і враховуючи інформацію у працях [1; 6–10], є нормою судочинства в кожному демократичному суспільстві і забезпечує відкритість та підконтрольність судочинства суспільству.

У праці [8] зазначено, що «можна говорити про наявність двох груп проблем. З одного боку, судді не мають чітких уявлень про демократичні стандарти взаємодії з мас-медіа та навичок поведінки в таких ситуаціях, а з іншого – журналісти не завжди готові адекватно реагувати на специфічні обмеження своїх прав у висвітленні судової проблематики. ... Українські судді не завжди адекватно сприймають таку норму, вбачаючи в ній потенційні ризики для незалежності та неупередженості судового розгляду» [8, с. 7, 16] (М. Буроменський, О. Сердюк, І. Підкуркова).

Водночас з'ясовано, що для судових процесів різних видів (адміністративному, цивільному, кримінальному чи господарському процесі) встановлено особливі законодавчі (нормативно-правові) норми щодо допуску журналістів до таких засідань [1; 7–10]. З огляду на це розглянемо деякі питання (особливості) доступу журналістів до судових засідань з розгляду кримінальних справ.

Так, відповідно до п. 1, 2 ст. 27 Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (із змінами та доповненнями) [9]: «Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені в ньому судові рішення, крім випадків, установлених законом. ... Кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про обмеження доступу осіб, які не є учасниками судового процесу, Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у разі:

- 1) якщо обвинуваченим є неповнолітній;
- 2) розгляду справи про кримінальне правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи;
- 3) необхідності запобігти розголошенню відомостей про особисте та сімейне життя чи обставин, які принижують гідність особи;
- 4) якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом;
- 5) необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні» [9].

В контексті цього можна сформулювати загальні висновки, які мають теоретичне і практичне значення, зокрема такі [4–11]: 1) публічне оголошення судового рішення прямо передбачене в процесуальному законодавстві, однак з певними відмінностями щодо різних типів провадження; 2) присутність журналіста в залі судового засідання залежить лише від того, яким є цей процес – відкритим чи закритим; 3) будь-яке рішення судді щодо обмеження доступу журналістів (і в разі винесення ухвали про закриття процесу, і в разі видалення журналістів) можна оскаржити; 4) намагаючись «закрити» судові провадження, насправді судді, лише створюють більше підстав для сумнівів у їхній неупередженості; 5) вирок у кримінальній справі, навіть якщо її розглядали на закритому судовому засіданні, суддя, що головує, або інший суддя оголошує публічно; 6) відкриті судові процеси сприяють зростанню віри суспільства в справедливий суд; присутність громадськості забезпечує можливість контролю за зловживаннями в судовій системі; відкритість процесу, особливо судових засідань з розгляду кримінальних справ, дає змогу суспільству відреагувати на резонансні та важливі за своїми наслідками правопорушення.

Література

1. Заяць О. С., Коновалова Н. Т., Петрончак Ю. О. Доступ журналістів до судових засідань з розгляду цивільних справ // Суспільні, соціально-економічні та політико-правові детермінанти сталого розвитку України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 29 січня 2020 р.). Львів: ГО «Прості питання», 2020. Т. 2. С. 3–6. doi: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3642916>
2. Lawson E., Bertucci M. L., Wiseberg L. S. Encyclopedia of human rights. Washington, D.C: Taylor & Francis. 1996.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звертання: 01.03.2021 р.).
4. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібн. / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола, О. С. Заяць та ін. Львів: ЛьВДУВС, 2019. 404 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2738> (дата звертання: 01.03.2021 р.).
5. Сопільник Р. Л. Право на справедливий суд у контексті практики Європейського суду з прав людини // Митна справа. 2014. № 1(2.1). С. 3–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2014_1%282.1%29_3 (дата звертання: 01.03.2021 р.).
6. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. № 3262-IV (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15> (дата звертання: 01.03.2021 р.).
7. Опришко Л., Панкратова Л. Основи судової журналістики: посібн. / Рада Європи, USAID. Київ: 2016. 152 с. ISBN 978-966-138-025-6.

8. Буроменський М., Сердюк О., Підкуркова І. Суди у відносинах з журналістами та ЗМІ: посібн.для суддів / Проект "Україна: верховенство права"; М. А. Консалтинг, Ltd; Ін-т прикладних гуманітарних досліджень. Київ, 2008. 64 с. URL: https://court.gov.ua/userfiles/UROL_Courts_and_Media_Manual_for_Judges.pdf (дата звертання: 01.03.2021 р.).
9. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звертання: 01.03.2021 р.).
10. Буроменський М., Сердюк О., Підкуркова І. Основи судової журналістики: посібник для журналістів. Київ, 2009. 72 с. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/UROL%20Courts%20and%20Media%20Manual%20for%20Journalists.pdf> (дата звертання: 01.03.2021 р.).
11. Коновалова Н. Т. Повага до суду і судді як соціальна і правова цінність // International Journal of «Supremance of Law». 2018. № 3. Р. 214–220. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3632066>